

NEFT-QAZ XAMMALINDAN MƏHSULDAR İSTİFADƏNİN TƏŞKİLİNDƏ NEFT-KİMYA EMAL MÜƏSSİSƏLƏRİNİN STRATEJİ ROLU

UOT: 330.356:661:338.24
DOI:10.30546/3006-0346.2023.6.78.93

AİDƏ BƏXTİYAROVA

*Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye
Universitetinin doktorantı*

E-mail: aida.baxtiyarovaa1@gmail.com

Kimya və neft-kimya sənayesi hər hansı bir dövlətin sənaye kompleksinin iqtisadi cəhətdən ən əhəmiyyətli tərkib hissələrindən biridir. Bu sənaye sahəsinin inkişafı iqtisadiyyatın bütün sahələrinin inkişafının səmərəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə müəyyənləşdirir. Burada müxtəlif adda emal edilmiş xammallar, məhsullar hazırlanır. Hazırda qanunvericilik səviyyəsində Azərbaycan Respublikasının kimya və neft-kimya müəssisələrinin inkişafı üçün strateji proqramlar hazırlanır və tətbiq edilir. Bu strateji proqramlar kimya və neft-kimya müəssisələrinin inkişafına imkan verməlidir. Buna görə də mühüm vəzifə Azərbaycanda müasir kimya və neft-kimya müəssisələrinin inkişafının təmin edilməsi və idarə edilməsi üçün şəraitin formalaşmasına konseptual və metodoloji yanaşmaların hazırlanmasıdır.

Kimya kompleksinə daxil olan kimya və neft-kimya sənayesi əsasən neft emalı məhsulları və təbii yanacaq əsasında sintetik materialların və məmulatların istehsalını əhatə edən ağır sənaye sahəsidir.

Kimya və neft-kimya sənayesində istehsal olunan məhsullar texnoloji cəhətdən yaxından əlaqəli olan müəssisələr üçün əsasən xammal və reagent kimi, təsərrüfat fəaliyyətinin digər sahələrində, o cümlədən, əzcaçılıqda, rezin və plastik məmulatlar istehsalında, kənd təsərrüfatında, tikintidə, maşın və avadanlıqlar istehsalında isə xammal kimi istifadə edilir [1, s.17]. Neft-kimya sənayesinin əsas obyektləri xammalın emalı və sintetik materialların və neft məhsulları istehsalı zavodlarıdır. Neft-kimya və neft emalı komplekslərinin subyektləri dedikdə, biz bu komplekslərin neftin nəqli, emalı, saxlanması ilə bilavasitə məşğul olan müəssisə və təşkilatlarını, onların birliklərini və strukturlarını əhatə edən hüquqi şəxslər sistemini başa düşürük. Bu subyektlər ekoloji və hüquqi münasibətlərin subyektləridir. Çünki onlar ətraf mühitlə də bir növ qarşılıqlı əlaqədə olurlar. Kimya və neft-kimya sənayesinin digər sahələrdən səciyyəvi xüsusiyyəti əməyin avtomatlaşdırılması və texnoloji inkişafının yüksək səviyyəsidir ki, bu da iqtisadiyyatın bütün sahələrində həmin sahə məhsullarından istifadənin intensivləşməsi ilə əlaqədardır.

Kimya və neft-kimya müəssisələri Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafı üçün prioritet sahələrdən biridir [2]. Bu, əlverişli şərait, nisbətən ucuz və bol xammalın, daxili istehlakın və neft-kimya məhsullarının ixracının artırılması üçün böyük potensialın olması ilə bağlıdır. Digər tərəfdən, son illərdə investisiyaların artması və bir neçə iri sənaye müəssisələrinin açılması hesabına ölkənin bu sənayesində uğurlar əldə edilmişdir.

Azərbaycan kifayət qədər xammal ehtiyatına malik olmaqla öz iqtisadiyyatının kimya və neft-kimya sənayesinin inkişafı baxımından tarixi şans əldə etmişdir. Ölkəmizdə neft və qazın inkişafı ilə eyni vaxtda neft və qaz emalı sənayesinin səmərəliliyinin təşkili məsələlərinə də baxılıb. Hələ 1938-ci ildə Sumqayıtda müxtəlif növ xammalların, o cümlədən neft və qazın emalı prosesləri nəticəsində qaz kondensatlarının emal edildiyi “Sintetik kauçuk” zavodunun tikintisinə başlanmışdır. 1945-ci ildə sənaye şəhəri və sənaye mərkəzi kimi nəzərdə tutulan Sumqayıtın ərazisində növbə ilə ağır sənaye müəssisələri, 1966-cı ildə Avropada ən böyük zavodlardan biri hesab edilən Kimya zavodu istifadəyə verilmişdir. 1981-ci ildə Sumqayıtda iri tonajlı tullantısız texnologiyaya malik, etilen və propilen kimi qiymətli neft-kimya məhsulları istehsal edən EP-300-ün tikintisinə başlanılıb. Bu nəhəng kompleks respublikanın Dövlət Neft Şirkətinin (SOCAR) neft emalı zavodlarından boru kəməri ilə gələn səmt fraksiyaları, kondensatlar, digər maye qazlar və s. nəzərə alınmaqla ölkənin karbohidrogen xammalının, neft emalı və qaz zavodlarının emalı üçün nəzərdə tutulmuşdur. Hazırda SOCAR-ın neft-kimya müəssisələrində kifayət qədər yüksək keyfiyyətə malik müxtəlif çeşidli, ixracyönümlü kimya məhsulları istehsal olunur. Belə məhsullar arasında yüksək sıxlıqlı polietilen, etilen, propilen, piroliz qatranı, texniki və mütədq izopropil spirti, butilen-butadien fraksiyaları və s. göstərmək olar [3, s.706].

Azərbaycanda kimya sənayesinin inkişafının neft-qaz sənayesi ilə sıx əlaqədə inkişafı nəzərdə tutulur və bu “Neft-qaz sənayesinin (o cümlədən kimya

məhsullarının) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsində də öz əksini tapıb [4]. “Hazırda bu strategiya həyata keçirilir və əsas diqqət ixracyönümlü, müasir texnologiyalardan ibarət sənaye müəssisələrinin tikilib istifadəyə verilməsinə yönəlib. Strateji yol xəritəsi çərçivəsində kimya və neft-kimya sənayesində yüksək texnologiyaların ölkəmizə transferi üçün daha əlverişli şərait yaradılır. Digər tərəfdən, Azərbaycanda bu sənayenin böyük texnoloji imkanlarından səmərəli istifadə problemlərini həll etmək lazımdır. Texnoloji imkanlardan maksimum istifadə məhsuldarlığın, rentabelliğin artırılmasına, daha geniş çeşiddə və həcmdə daha çox ixracyönümlü məhsul istehsal etməyə imkan yaradır. Bu problemlər uzun illərdir müzakirə olunur və bir çox iri obyektlər hələ də layihə gücündən aşağı işləyir [5, s.111].

Azərbaycanda kimya və neft-kimya sənayesinin mövcud vəziyyətini öyrənmək üçün bəzi iqtisadi göstəricilərin təhlili böyük maraq doğurur.

Cədvəl 1

Kimya və neft-kimya müəssisələri üzrə bəzi iqtisadi göstəricilər

Göstəricilər	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Fəaliyyət göstərən emal sənaye müəssisələrinin sayı	1778	1775	1826	2034	2330	2515
Neft istehsalı ilə məşğul olan müəssisələrin sayı	3	3	4	7	8	9
Kimya sənayesi məhsulları istehsalı ilə məşğul olan müəssisələrin sayı	69	75	81	93	99	110
Emal sənaye məhsulunun həcmi, milyon manat	7880.4	8899.5	9723.5	10465.4	11793.8	11848.3
Neft istehsalı ilə məşğul olan müəssisələr üzrə	2473.6	2472.8	2555.7	2830.2	2918.1	2726.6
Kimya sənayesi	353.2	374.2	513.9	528.0	599.6	662.8
Sənaye məhsulunun ümumi həcmində emal sənayesinin payı, faizlə	29.9	27.6	24.4	21.9	25.1	31.8
Neft istehsalı ilə məşğul olan müəssisələr	9.4	7.7	6.4	5.9	6.2	7.3
Kimya sənayesi	1.3	1.1	1.3	1.1	1.3	1.8

Mənbə: ARDSK məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilib.

Cədvəl 1-dən göründüyü kimi, 2020-ci ildə ölkə üzrə emal sənaye müəssisələrinin sayı 2515 olmuşdur ki, bunun da 4,7%-i kimya və neft-kimya müəssisələridir. Emal sənayesində istehsal olunan məhsulun həcmi 11848,3 milyon manat olmuşdur ki, bunun da 2726,6 milyon manatı və yaxud 23,0%-i neft emalı müəssisələrinin, 31,8 milyon manatı və yaxud 5,6%-i kimya sənayesinin payına düşür [6]. Tədqiq olunan dövrlər ərzində kimya və neft-kimya müəssisələrinin sayının, istehsal həcmiminin davamlı artdığını görmək olur.

Bütövlükdə ölkə sektorunun və onun sənayesinin rəqabət qabiliyyəti əmək ehtiyatlarının keyfiyyəti,

istehsal, ali təhsil müəssisələri və elmi-tədqiqat institutları arasında əlaqələrin möhkəmliyi, yeni texnologiyaların tətbiqi və mənimsənilməsi qabiliyyəti kimi amillərdən asılıdır [7, s.126]. Rəqabət təhlili müəssisələrə müxtəlif iqtisadi proseslərdə rəqiblərin davranışlarını qabaqcadan görməyə və onların təhlilinin nəticələrindən öz işlərində istifadə etməyə kömək edir. Beləliklə, rəqiblərin davranışının hərtərəfli öyrənilməsi və onların qiymətləndirilməsi bazarda səmərəli fəaliyyət üçün vacib şərtlərdir.

Ölkəmizdə rəqabətqabiliyyətli sənayelər arasında məhz kimya və neft-kimya sənayesi mühüm yer tutur ki, bu da rəqabət üstünlükləri olan sənaye sahələrinə aiddir və Azərbaycan ixracatının əsas hissəsini təşkil edir. Neft-kimya müəssisələrinin rəqabətqabiliyyətlilik səviyyəsinin qiymətləndirilməsi iki qrup göstərici ilə əlaqələndirilir: 1. Maliyyə-iqtisadi vəziyyətin göstəriciləri - gəlir, istehsalın maya dəyəri, mənfəət, məhsulun rentabelliği. 2. İstehsal və texnoloji səviyyənin göstəriciləri - neft emalının dərinliyi, təkrar proseslərin və ilkin neft emalı aqreqatlarının faktiki yükünün nisbəti. Bu göstəricilər şirkətin maliyyə-iqtisadi vəziyyətini və neftin emalı dərəcəsini nəzərə almağa imkan verir. Lakin eyni zamanda, müəssisənin istehsal imkanlarının qiymətləndirilməsi ilə bağlı mühüm aspektlər qiymətləndirilmir [8, s.265]

Kimya və neft-kimya müəssisələrində istehsal imkanları onun rəqabətqabiliyyətlilik səviyyəsinin mühüm xarakteristikasıdır. İstehsalın həcmi müəssisənin məhsullarına olan tələbatdan, güclərin miqyasından və onlardan istifadənin mümkün səviyyəsindən asılıdır. Buna görə də, neft-kimya müəssisələrinin istehsal imkanları onun rəqabət qabiliyyəti səviyyəsinin mühüm xarakteristikasıdır. Buna əsaslanaraq, rəqabətqabiliyyətliliyin qiymətləndirilməsi üzrə mövcud metodologiyaya onların istehsal sahəsində imkanlarını nəzərə alan göstəricilər də əlavə edilməlidir. Hesab edirik ki, bu qrupa aşağıdakı göstəricilər daxil edilməlidir: istehsal güclərinin orta illik dəyəri, istehsal güclərindən istifadə əmsalı, istehsal mərhələləri üzrə istehsal güclərinin mütənəsiblik (balans) əmsalı. Beləliklə, kimya və neft-kimya müəssisələrinin rəqabətqabiliyyətlilik səviyyəsinin qiymətləndirilməsi üçün göstəriciləri üç qrupa bölmək olar: 1. Müəssisənin maliyyə-iqtisadi vəziyyətinin göstəriciləri. 2. İstehsal və texnoloji səviyyə göstəriciləri. 3. Müəssisənin istehsal imkanlarının göstəriciləri.

Kimya və neft-kimya sənayesində əsas məsələlərdən biri istehsal güclərinin hesablanmasıdır. İstehsal

güclərinin hesablanması bir sıra üsullarla aparılır. Həmin üsullarla istehsal güclərinin hesablanmasını müəyyən edən əsas elementlər bunlardır: məhsulların nomenklaturası və çeşidi; avadanlığın istismarı vaxtı fondu; texnoloji avadanlığın məhsuldarlığı; aparıcı avadanlıqların seçimi. İstehsal güclərinin dəyərini təyin edən bu elementlərin hər birini ayrı-ayrılıqda nəzərdən keçirək. 1. Məhsulların nomenklaturası və çeşidi. Kimya və neft-kimya sənayesində istehsal güclərinin hesablanması bu istehsalın yaradılması üçün nəzərdə tutulmuş məhsulların layihə nomenklaturasına və çeşidinə uyğun olaraq həyata keçirilir. Fikrimizcə, məhsulun layihə nomenklaturası və çeşidi üzrə hesablanmış istehsal gücü müəssisənin məhsul istehsal etmək qabiliyyətini düzgün əks etdirmir. Bu, onunla bağlıdır ki, bu sənaye sahəsi müəyyən növ məhsullara olan mövcud ehtiyaclar nəzərə alınmaqla layihələndirilir. 2. Avadanlığın istismar müddətinin fondu. İstehsal güclərin hesablanmasında nəzərə alınan vaxt fondunu seçərkən yalnız avadanlığın istismar vaxtının normativ təqvim fondundan çıxış etməsi lazımdır. 3. Texnoloji avadanlıqların məhsuldarlığı. Kimya və neft-kimya sənayesində istehsal gücü əsasən texnoloji avadanlıqların göstəriciləri ilə müəyyən edilir. Hazırda kimya və kimya müəssisələri sənaye məhsulun əsas hissəsini istehsal edən iritutumlu sənaye sahələrinin əhəmiyyətli hissəsi ilə xarakterizə olunur. Həmçinin, bu sənayenin əsas texnoloji avadanlıqları müəyyən xüsusiyyətlərə malikdir: avadanlıqlar texnoloji xətlərə birləşdirilir ki, bunlara bütün qurğular, aqreqatlar, maşınlar, kommunikasiyalar, cihaz və avtomatlaşdırma vasitələri daxildir; zəruri məhsulların əldə edilməsi yalnız avadanlığın istismarının bütün texnoloji parametrlərinə ciddi riayət etməklə mümkündür; avadanlığın işləmə qabiliyyətinin saxlanması profilaktik texniki xidmət sistemində nəzərdə tutulmuş bütün tədbirlərin qeyd-şərtsiz həyata keçirilməlidir - profilaktik yoxlamalar, texniki xidmət, avadanlıqların kiçik, orta və əsaslı təmiri; əsas texnoloji avadanlıqlara xidmət göstərən işçilərin ixtisas səviyyəsinə yüksək tələblər qoyulur. 4. Aparıcı avadanlıqların seçimi. Avadanlıq seçimi texnoloji prosesin bütün mərhələlərində avadanlıqların mütənəsibliyini təmin etmək üçün ilkin şərtləri yaradan bu istehsalın xüsusiyyətlərini müəyyən edən mərhələdən başlayır. Nəticə etibarilə, kimya və neft-kimya istehsalında aparıcı avadanlığın seçilməsi məsələsi artıq onun layihələndirilməsi mərhələsində həll olunur [9, s.339].

Sahədə istifadə olunan avadanlıqlar əsasən kimyəvi, elektrokimyəvi və ya digər texnoloji proseslərin baş verdiyi əsas texnoloji aparatlar, hazırlıq proseslərinin aparıldığı avadanlıqlar, xammal və materialların daşınması üçün istifadə olunan köməkçi avadanlıqlar və digər növ avadanlıqlardır. Müəssisədə tullantıların emalı üçün lazımi avadanlıq və ya tullantıların emalı üçün tələb olunan əlavə xammal növləri olmaya bilər. Bu baxımdan, tullantısız və az tullantılı texnologiyaların inkişafı sahəsində problemlərin həlli çox vaxt ikinci dərəcəli xammaldan istifadəni gündəmə gətirir [10, s.73]

Müasir dövrdə əsas məsələlərdən biri kimya və neft-kimya müəssisələrinin inkişafının təkmilləşdirilməsidir ki, bu konsepsiya, ilk növbədə, yerli xammaldan maksimum istifadəni, bu istiqamətdə yeni müəssisələrin yaradılmasını, mövcud olanların bərpasını və bununla da ölkənin ixrac potensialının artırılması imkanlarını nəzərə almalıdır. Son onilliklərdə ölkədə həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində ölkəmizin kimya və neft-kimya kompleksi öz istehsal potensialını mərhələli şəkildə bərpa etmiş, perspektiv inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirmiş, xarici sərmayədarları cəlb etmiş və onların sənayedə iştirakının təmin edilməsinə müəyyən dərəcədə nail olunmuşdur [11, s. 88].

YEKUN

Bütün yuxarıda qeyd edilənlərə əsaslanaraq kimya və neft-kimya sənayesinin inkişaf etdirilməsinin nə qədər mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu görə bilərik. Ona görə də həmin sənayenin xammalından səmərəli istifadə müasir dövrün tələbidir. Neft və kimya xammallarından səmərəli istifadə onların emalının dərinləşdirilməsi deyil, həm də müxtəlif məhsulların istehsalı üçün istifadə oluna bilən qiymətli komponentlərin daha dolğun çıxarılmasıdır. Bununla yanaşı, sənayenin əksər müəssisələrində xammal vahidindən hazır məhsul buraxılışı demək olar ki, aşağı səviyədədir. Xammalın mümkün qədər tam istifadə edilməsi üçün çox vaxt istehsal tullantılarını təkrar emal etmək lazımdır. Müasir şəraitdə kimya və neft-kimya kompleksinin müəssisələri öz istehsalatlarından, eləcə də digər müəssisələrdə əmələ gələn tullantılardan əhəmiyyətli miqdarda istifadə etməirlər. Ona görə də onların fəaliyyəti modernləşdirilməlidir.

Kimya və neft-kimya sənayesinin intensiv inkişafını və modernləşdirilməsini təmin etmək üçün, fikrimizcə, aşağıdakıları nəzərə almaq lazımdır:

- neft, qaz emalı və kimya sahələrinin genişləndirilməsi nəzərə alınmaqla kimya və neft-kimya kompleksinin inkişafı;

- sənayedə istehsalın səmərəliliyinin yüksəldilməsinin mühüm amili modernləşdirmə yolu ilə texniki, texnoloji və təşkilati geriliyin aradan qaldırılması. Bu, xammalın emalı proseslərinin dərinləşdirilməsini, istehsalın kombinasiyasının artırılmasını, eləcə də istehsalın təkmilləşdirilməsini təmin edir;

- ənənəvi əsas kimya və neft-kimya sənayesinin texniki və texnoloji modernləşdirilməsi: onların resurs səmərəliliyi və məhsul zəncirlərinin rentabelliğini bərpa etmək; innovativ texnologiyalara, enerji və ətraf mühitin səmərəliliyinə əsaslanan elmtutumlu kiçiktonajlı sənayelərin diversifikasiyası və yaradılması. Digər tərəfdən, bu sahə ehtiyatlarının, alətlərinin və işləmə mexanizmlərinin potensialının artırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir;

- sahə məhsullarının istehsalının genişləndirilməsinin sürətləndirilməsi üçün investorların, şirkətlərin, təhsil, elm müəssisələrinin və digər təsərrüfat və kommertiya subyektlərinin səylərini birləşdirmək üçün neft-kimya klasterlərinin yaradılması məsələlərini əsaslandırmaq və nəzərdən keçirmək və s.

Açar sözlər: *Neft-qaz, neft-kimya, emal müəssisələri, emal sənayesi, emal potensialı, kimya və neft-kimya müəssisələri, kimya və neft-kimya kompleksi.*

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Abbasov İ.M., Əliyev T.N. *Qeyri-neft sənayesinin iqtisadiyyatı. Dərslik. Bakı, 2018, 267 s.*

2. Aliyev, Sh.T. *Strategic role of Sumgayit in the development of petrochemical industry of Azerbaijan / The International Conference on Actual Problems of Chemical Engineering - APCE 2020. - Azerbaijan State of Oil and Industry University. 24-25 december 2020. p.430-435.*

3. Алиев Ш.Т. *Проблемы и перспективы организации перерабатывающих отраслей нефти и газа в Азербайджане / Ш.Т.Алиев, Э.Т.Лачинов // Российское предпринимательство. 2017. Т. 18. № 5. С. 703-710.*

4. "Azərbaycan Respublikasında neft və qaz sənayesinin (kimya məhsulları da daxil olmaqla) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi". Bakı 6 dekabr 2016.

5. Salmanov M.C. *Regionlarda ixracyönlü kimya emal müəssisələrinin inkişaf istiqamətləri. "Regional iqtisadiyyat: müasir aspektlər və aktual məsələlər"*

mövzusunda Respublika elmi konfransın materialları. Sumqayıt. 22-23 aprel 2021, №2, s.110-113.

6. *Azərbaycanın statistik göstəriciləri. statistik məcmuə. Bakı, 2021, 752 s.*

7. Волкова Н.А. *Факторы формирования и реализации промышленной политики нефтехимического комплекса / Н.А.Волкова, А.С.Набойченко // Вестник университета. – 2015. – № 9. – С. 122-129.*

8. Тертышник М.И. *Оценка конкурентоспособности нефтехимических предприятий / М.И. Тертышник // Азимут научных исследований: экономика и управление. 2021. Т. 10. – № 4(37). – С. 263-266.*

9. Тертышник М.И. *Особенности расчёта производственных мощностей химических и нефтехимических предприятий / М.И.Тертышник // Азимут научных исследований: экономика и управление. – 2019. – Т. 8. – № 2(27). – С. 337-340.*

10. Ибрагимова Г.М. *Проблемы использования ресурсов на предприятиях химического и нефтехимического комплексов / Г.М.Ибрагимова, А.М.Акчурина // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. – 2012. – № 12(48). – С. 73.*

11. Əliyev Ş.T. *Azərbaycan kimya və neft-kimya kompleksinin qiymətləndirilməsi və yenidən qurulması istiqamətləri. Bakı: Elm və təhsil, 2012, 156 s.*

**Бахтиярова Аида Зияд гызы,
докторант Азербайджанского
Государственного Университета Нефти
и Промышленности. AZ 1010, проспект
Азадлыг, 34, Баку, Азербайджан
E-mail: aida.baxtiyarova1@gmail.com.**

**Стратегическая роль нефтехимической
перерабатывающие предприятий в
организации продуктивного использования
нефтегазового сырья**

РЕЗЮМЕ:

В статье рассматривается стратегическая роль нефтехимической перерабатывающие предприятий в организации продуктивного использования нефтегазового сырья. С этой целью были рассмотрены перерабатывающие возможности химической и нефтехимической промышленности. Проанализированы направления эффектив-

ной организации деятельности химических и нефтехимических предприятий. Были рассмотрены показатели химических и нефтехимических предприятий Азербайджана. Обосновано значение уровня конкурентоспособности предприятий нефтехимической переработки. Оценены стратегическое значение увеличения производственных мощностей в нефтехимическом комплексе. Подготовлены предложения по повышению роли предприятий химической и нефтехимической переработки в продуктивном использовании нефтегазового сырья в ближайшей перспективе.

Ключевые слова: *нефтегазовые сырьё, нефтехимия, перерабатывающие предприятия, перерабатывающая промышленность, перерабатывающий потенциал, химические и нефтехимические предприятия, химический и нефтехимический комплекс.*

Bakhtiyarova Aida Ziyad
*Doctoral student of Azerbaijan State Oil
 and Industry University, Azerbaijan,
 Baku, AZ 1010, Azadlig Avenue. 34*
E-mail: aida.bakhtiyarova1@gmail.com

**Strategic role of petrochemical refining
 enterprises in the organization of productive use
 of oil and gas raw materials**

SUMMARY:

The article discusses the strategic role of petrochemical processing enterprises in organizing the productive use of oil and gas raw materials. For this purpose, the processing capabilities of the chemical and petrochemical industries were considered. The directions of effective organization of activities of chemical and petrochemical enterprises are analyzed. The indicators of chemical and petrochemical enterprises in Azerbaijan were reviewed. The importance of the level of competitiveness of petrochemical processing enterprises is substantiated. The strategic importance of increasing production capacity in the petrochemical complex is assessed. Proposals have been prepared to increase the role of chemical and petrochemical processing enterprises in the productive use of oil and gas raw materials in the near future.

Keywords: *oil and gas raw materials, petrochemicals, processing enterprises, processing industry, processing potential, chemical and petrochemical enterprises, chemical and petrochemical complex.*